

DELMAGYARORSZÁGON

Temesvár, Szabadka és Újvidék kórházai.

A humoros Gyorgye, mint gentleman.

Egy szabadkai tanár tábori levele diákjaihoz.

(Kiküldött munkatársunktól.) Eltűnik egy ország a föld színéről, szereplői rohanó gyorsasággal betáncolnak a mesék színes birodalmába. Kopasz, kövér kocák makkos hazája nemsokára a dajkamesék naiv szférájában fog szerepelni. S mégis a mostani világháború, a nagy események szála innen indultak ki, innen futottak széjjel, immár beláthatatlan messzeségbe. A kezdet eseményeit a szerbek szceniozták, de csakhamar kitűnt, hogy naiv stratégia tudomány, de bátor s főleg elszánt betöréseikkel sok dolgot adtak s még ma is adnak katonáinknak.

A délvidék most mindennél érdekesebb, s a nagy városok, melyeket minden túlzás nélkül katona-kórházaknak nevezhetek. A vonat lassú menetben már messze lent halad egy egészségesen tiszta kulturájú, nagyobb kaliberű, füstölő palota-városban, észrevétlenül kanyarodik s már is új, szép stílusban épült házak faldorai mellett haladunk. Át lehet látni a házak belsejébe. Mindenütt ég a lámpás, az asztal körül ülnek a családok, talán a háborúról beszélnek, mi is lehet ma egyéb téma a diskurzusnál...

Késő este, apró invert-égők világítják meg.

Temesvár

új, nagy állomását. A perronon rendelkezik harsány hangon a katonai állomásparancsnok. Az érkezőket, a vonatból kiszállókat fürkészőn szemügyre veszik a polgárrökök, — Temesvárott már régebben szervezték — a kik egyik-másik utast igazoltatják is. A hátsó kocsiából egy őrsvezető kíséretében népfölkelő század száll ki, az őrsvezető feleszen szalutálva jelentést tesz a szolgálatot teljesítő állomásparancsnoknak. A népfölkelők marokra fogva a puska tusát, várakoznak. (Temesvárra jöttek, hogy felszereljék őket.) A perronon levő temesváriak — olyanok, akik naponként háromszor is kijönnek az állomásra kitekinteni — csodálkozva nézik a szíj nélküli fegyvereket. Meg is szólal az egyik:

— Hát ezek a boldogabb végével fognak harcolni?

Az őrsvezető visszafordul — a parancsot már megkapta — és ahogy hallja az utolsó szót, siet rá válaszolni:

— Majd hasítunk magunknak szíjat az ellenség hátából!

Vörös-keresztes főorvos szállit be kocsin a kórházukba. Amint végig robogunk a városban — a máskor ily későn is vigadón és lármás utcákon, — most mindenütt, a kávéházakban és vendéglőkben csendesen ülnek az emberek. Az utcán botra támaszkodó sebesült katonák járkálnak. Lábbadozó, gyógyuló betegek. A kocsi megáll, egy nagy ház előtt; amint megállunk, egy fehér bobitás vörös-keresztes hölgy jó felénk, — egyik temesvári ügyvéd felesége — akivel együtt járjuk sorra a tiszta, fehér beteg-szobákat, amelyekben nyugovóra tértek a megsebesült vitézek. Az egyik egy piszkos szerb főtiszt felsőkabátját terítette magára — szinte elűtő a hófehér ágyneműtől. Nem tud mozogni szegény, szurt seb van rajta — még Mitrovicánál kapta. Amint hallja a beszélgetésünket, letolja az állig magára húzott szőrkabátot s lázban égő, beteges szemével kérdően néz reánk. A főorvos hozzálép s rámutat a kabátára; a katona büszkén néz fel, de mikor le akarjuk róla venni a mentét, valami különös, artikulátlan hangon tiltakozik. Félve őrzi kincsét, melynek elzárakmányo-

lása talán életébe kerül. A szerb tör — a vezényelt szuronyrohamnál — a tarkója mellett sértette meg s a seb — bár gyógyul — az agyára megy.

Szabadka

egészen új perspektívát tár elém, a perron sokkal forgalmasabb, minden vonatérkezés-kor ismételt kiűritik. A Vörös-kereszt ur-hölgyei készséggel vonulnak a berobogó sebesültszállító vonatokhoz. A „kupékából“ bágyadtan, sápadtan tekintenek le a vitéz katonák, kimerülten támaszkodnak a keresztben lévő vasrudra. A mozdonyhoz közel álló 3—4 kocsi megy tovább — kiáltja egy vörös szallagos szolgálatban levő vasuti tiszt — Szabadkáról Szegedig megy még a vonat. A hátsó kocsiakat lekapcsolják, előállnak a „Wächterek“ s újra kötik, kimossák a katonák sebeit és ezután beosztják őket a kórházakba. 30—40 jut egy-egy helyre, majd harmadfélszázat tettek le Szabadkán. A Kossuth Lajos-utca és az állomás között levő téren a fapadokon könnyebb sebesültek, gyógyuló félben lévők ülnek, sárguló hulló levelek között, üde levegőben várják türelmetlenül, hogy minél előbb visszatérhessenek a harctérre.

Benn a bunyevácok városában a főgimnázium épülete előtt tömegesen állnak, csoportokba verődnek az emberek.

— Hozzák a sebesülteket — kiáltják s mindenik kezében valami: a nők virággal, mintha egy rózsáligetet fosztottak volna ki, a férfiak cigarettával; garmadával azonkívül a sok jóféle sütemény és egyéb enni-való. Az első emeleten egy sűrű dróthálózatu fekete tábla vonja magára figyelmemet. Békeidőben ide függeszti ki a pedellus a diák-nebulók leveleit. Vajjon ki írhat s kinek most?

Dobozban (Tuzla mellett kis állomás) adták föl a főgimnázium nyolcadik osztályának, üzent az osztályfőnök. *Bölcskei* Lajos főgimnáziumi tanár, a nyolcadik osztály főnöke írta s szól a következőképen:

Kedves Fiúk!

Ebből a girbe-gurba utu, hegyes-völgyes országból, Tuzla mellől, a Szerb-bába bemasírozás előtt üdvözöllek benneteket. Remélem, aki 18 éves, erős, egészséges, az mind beáll önként. Most nem a tinta, szám, meg a klasszikusok, hanem a haza a fő. Gyerekek, gyertek utánunk, öregek után! Szeretettel üdvözöl benneteket osztályfőnökötök

Bölcskei.

Vajjon találkozik-e tanítványaival a lelkes tanár a csatamezőn?

Újvidék

nem olyan nyugodt és egyhangu, mint a többi város. Ilyenkor ősszel, amikor már éretten bólogatnak a szürke akácok s a szüretelő gazdák hordós kocsijai döcögnek a gránátos kőkövákön, csupa mozgás, forgalom minden, mintha egy nagy város lüktet, eleven életébe csöppentem volna. Csak a feltűnő apró házak, fehérre meszelt, alacsony ereszű házak, amelyek oly jóleső nyugalmaságot árasztanak széjjel, figyelmeztetnek, hogy kisebb városban vagyok. A szerb hátfalvak idehordott szerbjeiből bőven telik a magyar házakba. Elhelyezésük természetesen nem megy a legnagyobb csendben és rendben. Hatósági emberek, népfölkelők járnak mindenütt, — síró gyerekeket, hajléktalan családokat helyeznek biztonságba.

A kórház, a Vörös-Kereszt miniatűr, de mintaszerű kis kórházát a polgári iskolában állítják fel. Nem a hideg meghittség nélkül való spítálok benyomását teszi reám ez a kis

kórház, hanem ahol fesztelenül érzi magát az ember s meleg, meghitt érzelmek járják át a szívet. Az ágyak nem is réz- és vaságyak, hanem tornyosak, melyek nyoszolyó-szobák-ból kerültek elő hatalmas fehér-huzatu tollpárnákkal. A kórház s az ellátás mintaszerű. Az ápolók állandó inspekción tartanak, s a sebesült katonák nem fogynak ki az orvosok és urihölgyek dícséretéből. Újvidéktől

India, Ruma

felé lassan halad a kocsi. Az esti szürkületben a feltűzött szuronyú őrszemek különös kísértetiességgel festenek. A Duna hidja után következő alagútban acetelin-lámpák pisllákolása mellett állnak silbakot. Sínek és sürgönypóznák mellett az őrszemek... India körül fáklafényben dolgoznak a katonák, a Ruma és India között lefolyt csata maradványait takarították. Ahogy elhalad a vonat és egyes állomásokon felszállnak az utasok, mesélik rémildőzve, hogy a falvakat komitácsi-csapatok járják be s kegyetlenül garázdálkodnak. Ahogy egymásután következnek az állomások végtelen sötétségben, kihajolok az ablakon, valami különös kesernyészagot csap arcomba a szerb harctérről a hasító szélvész. Az egyik megállónál hazai szerbet hoz egy csendőr. A csendőr betuszkolja a szerb atyafit, aki reszkette ül a sarokba.

— De szép nagy a bajuszod — szól a csendőr s máris markában van a fél bajusza az árulónak.

— Ez aztán bakkancs — szól ismét a csendőr s a puska agyával szétverte a lábát.

Rumán szerb hadi foglyokkal találkozunk, akik oreátlan módon hazudnak a szerb hadvezetőség — előnyére. Az egyik horvát tolmácscsal ezt adta elő sunyi tekintettel:

— Vágtató huszárokkal találkoztak össze sűrű kukoricásban szerb előőrsök. Tulnyomó számban lévén a szerbek, a huszárok egy részét lelőtték, a tiszteket pedig összekötötték s bevitték egy közeli házba. Együtt voltak a szerb és a magyar tisztek. Udvariasság voltak s kínálták szüntelenül a fogoly tiszteket. Majd eltávoztak és összekötözve hátrahagyták foglyaikat. A tisztek kérték, hogy oldják fel köteleiket, úgy sem szöknek meg. Egy szerb főtiszt lépett erre hozzájuk, feszesen szalutált és így szólt szerbül:

— Nem tehetjük, nálunk ez a szokás.

Csakhamar komitácsik jöttek s lelőtték a huszártiszteket. Most — mondták a szerb hadifoglyok — a szerb katonaság keresi a komitácsi bandát, hogy a gyilkosságot megtorolja.

Ópazuán már meglátszik a schrapnelek határa, Újpáza nagy része lakatlan, üres. A zimonyi szőlőknél már igen érdekes dolgokat hallok arról, hogyan szerepelt Zimonyban

Gyorgye, a szürke civil.

Az elesapott szerb trónörökös, akit röviden, de jellemzően tökéletlennek neveznek a szerb hadifoglyok, szürke civil ruhában Dobanovcin Szirmia (Szerémia) királyává proklamáltatta magát. Az ottani szerb pópá szentelte fel, aki Belgrádba menekült, amikor a szerbeket kivertük.

— Magas, sovány, beesett, ráncos arcu, kiélt fiatalember György herceg — beszéli el egy hazai szerb. Amint leült a zimonyi Central kávéházban s zsebre dugta a kezét, sárga, vastag bőrszíj-övéből sok tör és apró fegyver tűnt elő. Magával hozatott fogoly magyar tiszteket, uzsonnára habos kávéhoz maga mellé ültette őket és tüntető, jovialis magaviselettel per tu szólította valamennyit. Igaz: amit vettek a szerb katonák, azért pénzt is adtak. Persze többen voltak olyanok, akik nem vettek, hanem raboltak, amint a zimonyi tiszti étkezde eltűnt ezüst evőeszközei bizonyítják. Emlékeül a szerb perfidia okmányát: egy proklamációt hagytak hát-